

קדד הקרקפות - מין אדום הפורח עכשיו (אפריל 2015)

כתב: אבי שמידע

קדד הקרקפות *Astragalus ocephalus* הוא זהו מין רב-שנתי של קדד מרשים ביותר ביופיו. גבעוליו מתנשאים לגובה של 50-90 ס"מ ועליהם תפרחות צהובות כדוריות מרהיבות ביופיו. זהו צמח "אדום" (בסכנת הכחדה) - מהצמחים הנדירים ביותר הגדלים בישראל! כיום הוא גדל באוכלוסייה קטנה באתר יחיד בעמק יזרעאל, באתר אחד בחורשת אקליפטוס ליד עפולה עילית ("חורשת המינים הנדירים"), הנתון לסכנת פגיעה עקב פעילות בני אדם. נחשב כנכחד מישראל, אך התגלה מחדש ב-1993 ומאז האוכלוסייה ממשיכה להתקיים במקום.

ההיסטוריה של מציאת הצמח בישראל רבת תהפוכות: הצמח נאסף ע"י טוביה קושניר ב-1942 ב"סביבות גבעת המורה-הר תבור", אך מאז לא נצפה שם שנים רבות ונחשב כצמח שנכחד מהארץ. בשנת 1924 נאסף הצמח גם בעמק החולה בין משמר הירדן וגשר בנות יעקב, (על ידי נח נפתולסקי חברו הקרוב של אלכסנדר איג). הוא נאסף שוב בקרבת מקום ליד צומת כח ואגמון החולה על ידי יאיר אור ב-1990, אך מאז לא נמצא בגלילה זו וכנראה שנכחד ממנה.

קדד הקרקפות. צילם: ליאור אלמגור ©

תיאור הצמח: צמח עשבוני רב-שנתי בעל שערות מפושקות בהירות, שגובהו 40-80 ס"מ. הגבעולים זקופים (מעט זיגזגיים), מסועפים במקצת. העלים באורך 20-30 ס"מ, בעלי 12-20 זוגות עלעלים ביציים-מוארכים וקרחים שאורכם 15-30 מ"מ ורוחבם 10-14 מ"מ.

עלי הלוואי בבסיס ציר העלה דמויי זיף עם בסיס מורחב. הפרחים ערוכים בקרקפות, כדוריות עד ביצניות, צפופות, בקוטר 4-6 ס"מ, יושבות בחיקי העלים העליונים. חפי הפרחים קרומיים וקצרים מהגביע. אורך הפרח 20-25 מ"מ. הגביע פעמוני, שעיר, אורכו 15-18 מ"מ, בעל שיניים סרגליות שאורכן כאורך צינור הגביע. הכותרת צהובה; מפרש הכותרת ארוך מהמשוטים. הפרי תרמיל קצר, ביצני או כדורי, שעיר, חבוי בגביע שמעט התנפח לאחר הפריחה, אורכו 5-7 מ"מ, והוא מכיל שני זרעים גדולים למדי. חנטת הפירות באוכלוסיית עפולה עילית מעטה ביותר ובכל האוכלוסייה מתגלים רק פירות בודדים. ייתכן שכל הפרטים באוכלוסייה קרובים מאד מבחינה גנטית או שהם אפילו פרט גנטי אחד המתפשט באופן וגטטיבי ובגלל אי-התאם בהאבקה עצמית כמעט מוחלט, אין חנטה. הפריחה בעיקר באפריל, שיאה בסוף אפריל והיא נמשכת לעיתים עד תחילת מאי.

קדד הקרקפות. צילם: ליאור אלמגור ©

קדד הקרקפות גדל בקרקע גרומוסול, כלומר בקרקעות חרסיתיות עמוקות שמקורן בסחף המובא לעמקים על ידי הנחלים. הוא ידוע בעולם רק מארצות הסהר הפורה וממזרח טורקיה, צפון-מערב עיראק, סוריה ולבנון. הוא שייך לסקציה (קבוצה סיסטמטית של מינים קרובים) שמרכזה אירנו-טורני והיא מאופיינת בעלים מורכבים גדולים לא קוצניים ובפרחים הערוכים בתפרחות צפופות, כדוריות עד מוארכות. במזרח ירדן גדל מקבוצה זו **קדד אזרק** - מין קרוב, אנדמי לאזור זה, שתפוצתו מגיעה עד הר הדרוזים. בחרמון גדל מהקבוצה **קדד אהרנברג** אשר פרחיו ארגמניים וגם לו תפרחות כדוריות מרהיבות.

=====

ציטוט: שמידע א 2015 קדד הקרקפות Astragalus ocephalus - מין אדום הפורח
עכשיו (אפריל 2015). "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.
<https://www.kalanit.org.il/astragalus-ocephalus-03-2015>